

XIX. Yüzyılda ABCFM'nin Osmanlı Topraklarındaki Eğitim Uygulamaları

Neşe COŞKUN

Yrd. Doç. Dr.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Turizm Otel İşletmeciliği Yüksek Okulu, Van-Türkiye

ORCID: 0000-0002-1112-156

neşecoskun@yyu.edu.tr.

Öz

1810 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulan bir Protestan misyoner örgütü olan ABCFM (The American Board Of Commissioners For Foreign Missions- Amerikan Yabancı Misyonlar Masası) çok kısa zaman içinde kurumsallaşma sağlayarak pek çok farklı ülkede ve özellikle de Osmanlı coğrafyasında faaliyet göstermeye başlamıştır. Özellikle eğitim alanında çalışmalar yapan bu kuruma mensup misyonerler istasyon adı verilen yerleşkelerde ve yakın yerleşim alanlarında kurum politikaları dâhilinde yaygın ve yoğun bir eğitim ve öğretim çalışması sürdürmüştür. Osmanlı ülkesinde insanları din değiştirmeye ikna etmenin zorluğu nedeniyle hedef kitle özellikle Hıristiyan ailelere mensup çocuklardır. Anaokulu seviyesinden kolej seviyesinde çok farklı yaş aralıklarındaki çocuklara kimi zaman yatılı olarak hem dini hem de pozitif bilimler eğitimi verilmiştir. Sürekliliğin sağlanabilmesi için kurumun öz kaynaklarından okullara ve eğitim hizmeti veren misyonerlere finansal destek verilmiş, finansal kaynak yaratmak için kurum politikalarıyla belirlenen yollar kullanılmıştır. Açılan öğretmen kolejlere ve okullarda uygulanan Rus Modeli ile sistemin kendi öğretmenlerini ve finansal kaynaklarını üreterek kendi kendini devam ettirmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada sadece Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu'nda ABCFM üst başlığı ile araştırmacıların hizmetine sunulan mikrofilm tasnifi kullanılmış, kurumsal ve şahsi yazışmalar incelenerek ve misyonerlerin kendi beyanları esas alınarak ABCFM'nin Osmanlı ülkesinde uyguladığı eğitim politikalarının ana çerçevesi tanımlanılmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: ABCFM, Osmanlı Devleti, misyoner, eğitim, Welsh Modeli.

Educational Politics of ABCFM In The Ottoman Lands In The XX. Century

Abstract

ABCFM (The American Board of Commissioners For Foreign Missions), established in Boston, in 1810, as a Protestant missionary organisation to spread the Christ all over the world, tried to make all possible preparations for the kingdom of God by touching the hearts of people as they said in their own documents by educational activities in different parts of world, especially in Ottoman state. Children and teenagers were the targets to reach. In special campuses called station, bulidings used as school and missionaries worked as instructors. In the Ottoman State, ABCFM workers called missionaries wanted to educate all children of Christian families owing to the difficulties in changing natives's old beliefs and religions. Wide and effective aducational approach required a great financial support that donated by both the government and people of the U.S.A. Also the Russian Modal-Welsh Modal was used especially in teachers collages and other schools to create self-sufficient generations. In this article, only selected microfilms of ABCFM in the collection of Bilkent University microfilms archieve used to define the politics on educational activities to imagine a general review on the minds of researchers.

Key words: ABCFM, Ottoman State, missionaries, education, Welsh Modal.

GİRİŞ

1810 senesinde Amerika Birleşik Devletlerin Boston şehrinde kurulan bir Protestan misyoner örgütü olan ABCFM (The American Board Of Commissioners For Foreign Missions) kısa zaman içinde teşkilatlanmasını tamamlamış ve Osmanlı coğrafyasının da içinde olduğu pek çok farklı ülkede “dini tebliğ” söylemiyle özellikle Hıristiyanlar için yoğun ve yaygın eğitim faaliyetlerine başlamıştır. Hedef kitlenin olduğu bölgelerde satın alma ya da kiralama usulüyle binalar temin edilerek anaokulu seviyesinden kolej seviyesine kadar düzenli eğitim hizmeti verilmiştir.

Bu çalışmada sadece Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu’nda ABCFM üst başlığı ile araştırmacıların hizmetine sunulan mikrofilmler esas alınarak söz konusu teşkilata mensup misyonerlerin kendi beyanları esas alınarak Osmanlı ülkesinde verdiği eğitim hizmetlerinin ana hatları ortaya konulmaya çalışılacaktır.

ABCFM’ NİN OSMANLI COĞRAFYASINDAKİ EĞİTİM POLİTİKALARI

Osmanlı Devleti topraklarında yaklaşık iki asır boyunca kurum misyonerleri vasıtasıyla yaygın ve yoğun olarak dini ve dünyevi eğitim hizmeti veren ABCFM çalışmalarının tümünde genel kurum politikaları çerçevesinde gerçekleşmiştir. İstasyon adı verilen yerleşkelerde ve yakın çevrede bulunan okullarda kurum personeli olan öğretmen misyonerler eğitim çalışmalarında bulunmuşlardır.

Misyonerlerin ilk ilkesi dünyevi alanda eğitim faaliyetinde bulunan öğretmenlerin üst seviyede teolojik bilgi ve donanıma sahip olmasıdır (ABCFM: 606/389-390). Temel amaç kendilerinin beyanına göre Tanrısal Krallık’ın oluşumuna ve devamına katkı sunacak insan topluluklarının eğitim sayesinde yaratılmasıdır. Bu kişiler ise adeta birer misyoner yani göreve odaklanmış özverili işçilerdir. Amaçlanan yapıya sahip bir toplumun yaratılmasında en uygun hedef kitle ise okullarda zihinleri yeniden şekillendirilen ve verilen eğitimi kendi hayatlarına bütünüyle uygulayacakları düşünülen çocuklardır (ABCFM: 618/376). Belli bir yaşa ulaşmış bireylerin sonradan öğrendiklerini içselleştirmesi ve hayatlarına katmaları zordur. Bu sebeple zihinleri henüz bir hamur gibi işlenmeye müsait olan çocuklar kesinlikle eğitim çalışmalarının bir numaralı hedefi olmalıdır. Çocukların kalbine ise onları eğitenler yani öğretmen misyonerler kolaylıkla dokunabilir. Bu ise nihai amaca ulaşmakta elzemdir (ABCFM: 606/66). Bu sebeplerle misyon okullarında hizmet veren öğretmenlerin yeterli seviyede dini bilgi ve uygulamalara hakim olması gereklidir. Ancak yeni nesillerin amaca uygun yetiştirilmesinde sadece dini bilgi ve donanım yeterli değildir.

ABCFM misyonerlerinin eğitim çalışmalarının ikinci ilkesi sadece teolojik bilgi ile değil aynı zamanda güncel pozitif bilim ilkelerine sahip öğretmenleri eğitim çalışmalarına dâhil etmektir. Columbia Teachers’ Collage (Columbia Öğretmen Koleji) adeta kurumun öğretmen yetiştirme birimi gibi çalışmıştır (ABCFM: 628/617). Bu okul Protestan ilkelerle yapılan eğitim faaliyetlerinin devamlılığı için “üstün” vasıflara sahip öğretmenler yetiştirmektedir. Hem dini hem de dünyevi bilgiyle donatılmış olan bu kişiler hizmet verdikleri çocuklar ve onların ailelerinin de yaşamlarını “zenginleştirmektedir” (ABCFM: 618/375). Çocuklar okullarda kendilerine verilen eğitimi evlerine de taşımakta ve tüm sosyal grup çok daha fazla bireye şahsen erişilmeden “dokunulabilir” olmaktadır.

Güncel bilimsel teknikler ve mikroskop gibi eğitim araçlarının kullanıldığı misyon okullarının (ABCFM: 617/378) verdiği hizmetlerde insanların hayatlarına dokunan iyi eğitilmiş öğretmenlerin varlığı son derece önemlidir ama yeterli değildir. Eğitim sürekli olmak zorundadır ve öğretmenler de daimi olarak kendilerini yenilemek zorundadır. Bu nedenle Osmanlı ülkesindeki okullarda çalışan misyoner öğretmenler kimi zaman Avrupa’daki okullara bilgi ve deneyimlerini arttırmak amacıyla gönderilmişler ve tüm harcamaları da ABCFM tarafından karşılanmıştır. Tek amaç kaliteyi arttırmaktır (ABCFM: 629/18). Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa’da sürekli mesleki eğitim alan öğretmenler Osmanlı ülkesinde hizmet verdikleri süre boyunca da periyodik olarak farklı yerleşim alanlarında bulunan kuruma ait okullara giderek eğitim teknikleri konusunda kurum içi eğitime tabii tutulmuşlardır (ABCFM: 629/599). Başka bir ifadeyle hizmet içi eğitim ile öğretmenlerin yeniliklerden ve güncel eğitim uygulamalarından haberdar olmaları sağlanmıştır (ABCFM: 617/378). Gaye daha önce de beyan edildiği üzere üstün donanımlara sahip eğitim kadroları ile nihai amaca daha kolay ulaşmaktır. Çünkü eğitim hizmetlerinde ortaya çıkabilecek herhangi bir aksaklık tüm çalışmalarını zorlaştırabilir ya da tehlikeye atabilirdi (ABCFM: 712/525-532). Osmanlı ülkesinde “özveriyle” yapılan tüm çalışmaların başarısı temelde eğitim çalışmalarında sağlanan başarı ile orantılıdır ve her geçen gün daha fazla donanımlı öğretmen yetiştirmek hedef kitle olan çocukların kazanılmasında hayati önem arz etmektedir (ABCFM: 618/421).

Donanımlı öğretmen yetiştirmek düşüncesinin misyon çalışmalarına yansımaları; misyonerlerin kimi zaman yarı zamanlı görev yeri değişikliği olarak ortaya çıkmıştır. Her misyoner sadece kendi görev yerinde değil aynı zamanda başka misyon istasyonlarında da eğitim çalışmalarında görev yapmıştır (ABCFM: 606/269). Ayrıca lüzum görüldüğü durumlarda misyoner öğretmenler hizmet bölgelerinde yerli halkın açtığı okullarda da görev yapmıştır. Amaç bu yerli eğitim

birimlerindeki öğretmenlerin de güncel eğitim uygulamalarını öğrenmeleri ve uygulamalarıdır (ABCFM: 712/525-539). Zira kurum politikası misyonerlerin erişemediği yerli ailelerin çocuklarına kendi öğretmenleri aracılığıyla erişilmesi ve seküler ailelere mensup bu çocukların da kazanılması yönündedir (ABCFM: 717/316).

Tüm çocukları kazanmak amacıyla olan misyonerler bu gayeyle kimi zaman eğitim birimlerinde farklı disiplin uygulamalarını gerçekleştirmişlerdir. Van Okulu örneğinde öğrencilere okullarda tütün ikramı söz konusuken (ABCFM: 712/525-532) başka okullardaki sıkı disiplin şikâyetlere sebep olmuştur (ABCFM: 618-418-419). Bir başka ifadeyle çok daha fazla sayıda çocuğu okullara çekebilmek için bölgesel sosyal özelliklere göre değişen uygulamalar hayata geçirilmiştir.

Farklı uygulamaların söz konusu olduğu okullarda benzer fiziksel altyapı şartları söz konusudur (ABCFM: 712/539). En temel sorun okullarda temiz içme suyu bulmaktır. Bu durum salgın hastalıkların toplu yaşam alanlar olan eğitim birimlerinde çok hızlı bir şekilde yayılmasına neden olmaktaydı. Okul yatakhanelerinde kullanılan yorgan ve yatakların düzenli olarak temizlenmemesi hastalıkların yayılmasının bir diğer nedeniydi (ABCFM: 712/542). Genellikle Türk ve Müslüman çocukların tercih etmediği Hıristiyan çocukların eğitildiği birimlerde bu sorun eğitim çalışmalarının aksamasına neden olduğu için nihai amaca ulaşmak için ivedi olarak çözülmesi gerekli bir problemdir. ABCFM kurum politikası ile bu duruma bölgesel çözümler üretmişlerdir. Misyonerler hizmet verdikleri çocuklara kişisel bakım becerileri kazandırınca hijyen şartları da kısa zamanda oluştu ve okullar salgın hastalıklar konusunda adeta izole bölgeler haline geldiler (ABCFM: 628/580).

Amerikan misyoner okullarında kazandırılan öz bakım becerileri ile hedef kitle olan çocukların sağlıklı olmalarının sağlanması için kurumun geliştirdiği politika aslında Welsh modeli olarak da bilinen Rus Modeli’dir (ABCFM: 715/257). Uygulama hizmet alanındaki tüm yerli halkın sağlıklı olmasını, okullarda “ruhlarına dokunulan” çocukların kendi sosyal çevrelerine kazandıkları öz bakım becerilerini kazandırmaları ve kendine yeterlilik fikriyle üretim aktivitelerine düzenli ve daimi sağlanması düşüncesi üzerine kurulmuştur. Çocuklar ve gençler bu üretim çalışmaları ile hem kendi hayatlarını hem de aileleri ile tüm sosyal çevrelerinin hayatlarını zenginleştirebilirdi. Ayrıca Rus Modeli kurum çalışmalarının devamlılığını sağlayabilecek finansal destek anlamına da gelmektedir (ABCFM: 633/493). Zira mamul maddelerin pazarlanması ile elde edilen gelirin bir kısmı istasyon bütçesine eklenmiştir. Bu vazgeçilmez politika ile yerli halktan kadınların

da eğitilen çocuklarından öğrendikleri ile üretime kazandırılması amaçlanmıştır. Kadınların kendi evlerinde ya da kuruma ait atölyelerde ürettiklerinin pazarlanma işini de misyonerler üstlenmiş ve bu çalışmalardan kazanılan paranın da bir kısmı kurum bütçesine eklenmiştir (ABCFM: 712/580-581).

Rus Modeli’nden sağlanan gelir eğitim çalışmalarının devamı için önemlidir ama yeterli değildir. Temel yaşamsal kaygıları olan misyoner çalışanların eğitim çalışmalarında başarılı olamayacağı bilincinde olan kurum merkezi daha etkin ve verimli bir “hizmet” için düzenli olarak öğretmenlerine para ödemiştir (ABCFM: 629/283). Başka bir ifadeyle kimi zaman hedef kitlenin olduğu istasyonun bulunduğu yaşam alanında yetersiz kalsa da (ABCFM: 628/625) ABCFM misyoner ve ailelerinin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar meblağı aylık maaş şeklinde ödemiştir. Kurum çalışanlarının kendi beyanlarına göre dini coşku dünyevi beklentilerin önüne geçtiği için hayatlarındaki maddi yetersizlikler misyonerleri menfi anlamda etkilememiştir. Eğitim faaliyetlerinde hizmet sunan kişi sayısı az olduğunda kurum yerli yardımcılarından da (ABCFM:618/421) para mukabili destek alma yoluna gitmiştir (ABCFM:629/283). Ayrıca kurum okullarından mezun olanlar da eğitim çalışmalarında değerlendirilmiştir (ABCFM: 618/334). Genellikle kendi köy ve kasabalarında eğitim çalışmalarına katılan eski mezunlar için de ABCFM cüzi bir miktarda maaş ödemesi yapmıştır (ABCFM:717/318).

Kurumun hizmet alımı yaptığı insanlara ve kendi misyonerlerine verdiği maaşlar okul çalışmalarının kesintisiz sürmesi için yeterli değildir. Birimlerde dini ve dünyevi eğitim için yazılı kaynak ve materyallere de gereksinim bulunmaktadır (ABCFM:629/30). Özellikle pozitif bilimler alanındaki kaynakların düzenli olarak yenilenmesi ve yazılı literatürün takip edilmesi eğitim hizmetlerinin kalitesinin artırılması için elzemdir. Çözüm üretebilmek için misyoner öğretmenler “hediye” adı altında (ABCFM:617/378) ayni ve nakdi bağış toplamışlardır (ABCFM:629/197). Kitap ve eğitim araç- gereçlerinin de aynı usulle tedarik edilmesi hedeflenmiştir. Bu şekilde okullara düzenli olarak Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa menşeli kaynakların gelmesi sağlanmıştır (ABCFM: 629/283). Ders kitaplarının çoğu Viyana ve Venedik’ten satın alınmış ve Osmanlı ülkesinde basılmış kitaplar çok zorunlu kalınmadıkça tercih edilmemiştir. Amaç Osmanlı Devleti’nin resmi ideolojisi ile şekillenen eğitim materyallerini eğitimden uzak tutmaktır (ABCFM:712/568-572). Burada kurumun eğitim politikası bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Hıristiyan çocuklar ve gençler kendilerini Tanrı Krallığı’na ulaşılmaktan engelleyecek her türlü etkiden uzak tutulmalıdır. Onlarla çalışılırken Protestan misyonerlerin kendi amaç ve ilkeleri doğrultusunda üretilmiş olduğundan emin oldukları eğitim araçları kullanılmalıdır. Bu araçlara ulaşım

kuruma ciddi bir finansal yük getirmektedir. Ancak kurum dışından toplanan bağışlarla bu sorun mümkün olduğu kadar çalışmaları ve nihai amaca varmayı engellemeyecek kadar minimize edilebilecektir. Hedef kitle içinde yer alan kimsesiz Hıristiyan çocukların da çok sayıda oluşu ve kara tahtalı sınıf bulmanın çok zor tebeşir bulmanın da neredeyse imkânsız oluşu (ABCFM:712/580-581) zaten eğitim çalışmalarını yeterince zorlaştırmaktadır. Misyonerler için ulaşılması gereken hedef Tanrı Krallığı’nda çalışkan Hıristiyan işçiler yaratmaktır. Bu gayeye var olan zorlukların engel teşkil etmesinin olabildiğince önüne geçilmesi elzemdir. Öğretmenlerin eğitim hizmetleri verirken kaynak sağlamak için buldukları son yol da tam olarak nihai hedefe hizmet eder niteliktedir. Öncelikli olarak okullardaki yazılı eğitim materyalleri kısmı zamanlı olarak öğrencilere kiralanmıştır. Bu şekilde hem okul bütçesine kaynak yaratmak hem de ortaklık ve amaç birliği düşüncelerinin çocuklar tarafından içselleştirilmesi düşünülmüştür (ABCFM: 629/187).

Misyonerlere göre bir çocuk ne kadar küçükse yeni öğrendiğini o kadar içselleştirip hayatına katabilirdi (ABCFM:606/66). Bu nedenle misyonerler eğitimin başarısının okul öncesi eğitimle de yakından alakalı olduğu gerçeğinden yola çıkarak anaokulları açtılar (ABCFM:717/155-156). Okul öncesi eğitim kurumlarında hedef kitle sadece bir din grubu değildir (ABCFM:628/599). Türk ve Müslüman ailelerin çocuklarının da bu kurumlarda eğitilmesi amaçlanmış ancak çocuğunun bir Hıristiyan okulunda eğitim alması fikrine sıcak bakmayan bu kitle arasında misyonerlerin okul öncesi eğitim birimleri itibar görmemiştir. Kurum anaokullarının daha fazla yaygınlaştırılması arzusundadır (ABCFM:717/317) ve eğitimin mümkün olan en erken yaşta başlamasını istemektedir. Ancak Osmanlı Devleti ve halkının güncel gerçeklikleri (Osmanlı Devleti’nin artık güncel milletlerarası siyasi konjüktürde çok fazla söz sahibi olamaması, mali sorunlar, askeri kayıplar, toprak kayıpları, sağlık ve eğitim alanlarında kitlelere yaygın ve etkili hizmet sunamaması) ve temel yaşamsal kaygıları ABCFM’nin yaygın anaokulları fikrinin gerçekleşmesini engellemiştir.

Eğitim çalışmalarının planlanması ve uygulanmasında kurumun uygulamaları ile beraber Osmanlı ülkesinin kendi gerçeklikleri de belirleyici olmuştur. Genelde 9 yıl eğitim verilen Amerikan erkek okullarına (ABCFM:712/539-541) talep oldukça fazladır. Bu durumun iki sebebi vardır. İlk olarak; cepheye alınmamak için tek çare okula devam etmektir. Osmanlı Devleti savaş alanlarında uzun süredir galibiyet kazanmamıştır ve kayda değer sayıda insan cephelerde ölmüştür. Savaşların yakın zamanda bitmesi beklenmemektedir. Dolayısıyla 1900’lü yıllarda Osmanlı tebaası için askere alınmak dönüşü olmayan bir yola gitmek anlamındadır. Aileler ise

kaçınılmaz sondan erkek çocuklarını esirgemek için onları okula göndermektedirler (ABCFM:629/115). İkinci sebep ise toplumsal cinsiyet rollerinden ve dini inançtan kaynaklanmaktadır. Erkek çocukların hayatlarının ileriki dönemlerinde baba ve dini topluluğun bir üyesi olmaları sebebiyle sosyal ve mali yükleri oldukça ağır olacaktır. Sosyal rollerin grup içinde çok belirleyici olduğu gerçeğinden yola çıkan aileler için oğullarını bir meslek sahibi olabilecekleri Amerikan okullarına göndermek akılcı bir seçenektir. Bu durum kurum ve misyonerlerin erkek okullarında yapılan eğitim çalışmalarını çok daha fazla önemsemelerini ve finansal kaynakların öncelikli olarak erkek okulları için kullanılmasına neden olmuştur (ABCFM:717/316). Son derece yetenekli ve hevesli oldukları öğretmenlerce beyan edilen erkek çocuklarının (ABCFM:628/603) eğitimin her alanında desteklenmesi son derece önemlidir. Ancak kimsesiz erkek çocuklarının eğitimi hem cinslerinden çok daha önemlidir. Misyonerlere göre onlar kilise ve cemaatin çocuklarıdır. Cemaatin ayrılmaz bir parçası olarak kendilerini gören bu çocukların gerçek ailesi bir başka Hıristiyandır. Dolayısıyla yetimlerin Tanrı Krallığı’nda alacakları roller çok daha önemlidir çünkü onların “inançlı gerçek Hıristiyan işçilere dönüştürülmeleri” çok daha zahmetsiz olacaktır. Kiliseyi aileleri olarak gören bu çocuklar kendilerine verilen her türlü vazifeyi tam bir sadakat duygusuyla gerçekleştirecektir (ABCFM:618/383).

Çocukların ve gençlerin amaca uygun olarak dönüştürülmesinde eğitimin kendini üretmesi anlamına gelen ve misyonerlerce idare edilen öğretmen okulları açmak ABCFM’ nin bir diğer politikasıdır. Hizmetin devamlılığı için “hizmetkâr” sayısı önemlidir. Çalışanları belli bir yaşın üstündeyken amaca kazanmak zor bir iştir. Ancak eğitim kendi öğretmenlerini üretirse bu zorluğun üstesinden gelmek mümkün olabilecektir. Kurumun açtığı öğretmen okullarının tamamı kolej olarak adlandırılmıştır. Farklı yaş grubundan hedef kitleyi bir araya toplayan bu öğretmen kolejlere misyonerler için kısıtlı zaman ve olanakla çok daha fazla sayıda insana ulaşmak anlamına gelmektedir (ABCFM:717/486). Dolayısıyla nihai amaç için son derece önemlidir (ABCFM:633/546). Zira yatılı eğitim verilen bu birimler öğrencilerin her alanda eğitilmesi anlamına gelmektedir (ABCFM:628/626). Eğitilen ve öğrendiklerini uygulama şansı bulan bu öğretmen koleji öğrencileri ilerleyen süreçte kurum politikalarına uygun kararlar verme ve kararlarını uygulama yeterliğine de sahip olacaktır (ABCFM:628/627). Bu ise ABCFM’nin uzun süreli amaçlarından birinin gerçekleşmesini sağlayacaktır. Hizmet döngüsünün herhangi bir sebeple aksamaması için tüm çalışanların ortak amaç etrafında kenetlenmiş olması gereklidir. Öğretmen kolejlere ise bu birlikteliği özveriyle sağlayıp devam ettirebilecek insanlar üretmektedir. Ayrıca kolejlere yerel

halkın milli düşüncelerini de beslemektedir. Bu durum misyonerlerin arzu ettiği kitlelerin “kendi değerlerini yitirmeden dönüştürülmesi” sonucunu doğuracaktır. Çünkü hedef kitlenin milli duygularını unutmaması dini geçmişine de sahip çıkması anlamına gelmektedir (ABCFM:715/259). Kendi tarihine sahip çıkan ve kabullenen bireyler için Tanrı Krallığı’nın vefakâr işçileri olmak çok daha kolay olacaktır. “Vefakâr” çalışanlar ise dünyayı kazanmayı değil kaybolmuş ruhlara dokunmayı ve onları kazanmayı amaçlar. Bu ise sadece misyon okullarında kazandırılacak bir niteliktir.

Amerikan okullarında “vefakâr” öğrenciler yetiştirme politikası beraberinde kurumun okullarında eğitim hizmeti alan çocuklar ile ailelerinin var olan hizmete destek sunmasının gerekli olduğu düşüncesini de beraberinde getirmiştir. Katkı sunmanın ilk yolu öğrencinin mensubu olduğu ailenin sosyal ve ekonomik durumuna göre (ABCFM:629/197) okula nakdi destek vermektir (ABCFM:629/312). Ancak bu oldukça kısıtlı bir destektir. Eğitim çalışmalarına kurumun ayırdığı finansal payın tamamının hedef kitleden bütünüyle tahsil edilmesi söz konusu olmamıştır (ABCFM:618/352). Kurumun öğrenciler vasıtasıyla finansal kaynak yaratma düşüncesinin ikinci şekli eğitilen kitlenin bilgisi ve tecrübesi ölçüsünde eğitim hizmetlerinde görev almasıdır (ABCFM:618/355). Okullarda öğretmen eksikliği söz konusu olduğunda üst sınıflardaki öğrencilerden kendilerinden daha alt sınıflarda olan çocuklara öğretmenlik yapmaları söz konusu olmuştur (ABCFM:633/495). Ayrıca yetimhanede kalan çocuklara sunulan bakım ve eğitim hizmetlerinde de diğer öğrencilere vazifeler verilmiştir. Burada amaç çocukların kaynaşması ve herkesin dini hayat içinde yaşı ve eğitimi ölçüsünce bir diğerine karşı sorumlulukları olduğu fikrinin içselleştirilmesini sağlamaktır. Pazar ayınları sonrasında yetimhanede kalan çocuklara dini şarkılar söylemek bu fikrin hayata dönüştürülmesinin sadece bir şeklidir (ABCFM:618/374). Ayrıca okul yemekhanesinde yemek hazırlanırken ve mutfak temizlenirken nöbet usulüyle dönüşümlü olarak hizmet etmek gibi uygulamalar hem çocuklara sorumluluk kazandırmış hem de kurumun dışarıdan hizmet alımı yapmayarak giderleri olabildiğince azaltmak politikasını hayata geçirmiştir. Ayrıca her öğrencinin kendine ait çatal ve kaşığı varken iki öğrencinin bir tabaktan yemek yemesi de ortaklık fikrini güçlendirmeye yönelik bir uygulamadır. “Cömert” bir öğrenci tabağındaki yemeği bir diğer kardeşiyle paylaşırken aslında aldığı dini eğitimi uygulama şansı bulmaktadır. Bu ise hem kendi gelişimi hem de “ortağının” dönüşümü için paylaşmayı öğreterek kurum politikasına ve verilen hizmete katkı sunmak anlamına gelmektedir (ABCFM:712/562-566).

Kurum eğitimlerinin bir noktasında “ruhlarına dokunulmuş” çocukların eğitimlerini tamamlamaları için azami gayretin gösterilmesini istemiştir. Bu nedenle bir istasyonda eğitimine başlamış olan bir çocuğun herhangi bir nedenle ikamet ettiği yerden ayrılırsa yeni gittiği yerde de ABCFM’ye bağlı bir okulda eğitimine devam etmesi sağlanmıştır. Başka bir ifadeyle kurumsal amaç ve mantık içerisinde bir tek çocuğun bile kaybedilmemesi düşüncesi okuldan okula nakil yapılması suretiyle gerçekleştirilmiştir. (ABCFM: 618/386).

Kurumsallaşmanın ve sistematik eğitim politikalarına bağlı kalındığının bir başka göstergesi de okulların açıldığı ve kapandığı günlerde umuma açık yapılan müzikli gösterilere ait davetiyeler basılarak (ABCFM: 632/530) mümkün olduğu kadar çok insana bu çağrının iletilmesi sağlanmıştır. Ayrıca kayıt dönemlerinde öğrencilerin okullara gelmesinin sağlanması için dikkat çekici törenler yapılmıştır (ABCFM:717/316). Amaç hizmet bölgesindeki insanların okullara ilgisinin sürekli kılınmasıdır. Ödül ve ceza uygulamaları da yine sistematik bir eğitimin var olduğunun kanıtı olarak gösterilebilir (ABCFM:627/589). Eğitim döneminde kendilerinden beklenen başarıyı yakalamış olan öğrenciler ödül olarak Amerika Birleşik Devletleri’ne kurum tarafından hiçbir bedel ödemeksizin bilgi ve görgülerini arttırmaları ve İngilizce öğrenmeleri (ABCFM:633/495) için Protestan ailelerin yanında misafir edilmek üzere tatile gönderilmiştir (ABCFM:607/141). Bu davranışın en önemli sebebi Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşam tecrübesi kazanmış olan öğrencilerin kendi yaşam alanlarına geri döndükleri zaman kazandıkları deneyimleri diğer öğrencilere sunmalarını sağlamaktır (ABCFM:629/283).

SONUÇ

Amerika Birleşik Devletleri’nde kurularak dünyanın pek çok yerinde ve Osmanlı ülkesi topraklarında eğitim çalışmaları yapan ABCFM tüm faaliyetlerinde tamamen kurumsallaşmış bir organizasyon izlenimi vermektedir. Çalışmada sadece kurumun kendi arşiv kaynakları kullanıldığı için yapılan tüm çalışmalara temel teşkil eden ilkelere misyonerlerin kendi beyanları esas alınarak tanımlanmıştır.

ABCFM misyonerlerinin hizmet verdiği okullardaki uygulamaları bütünüyle kurum tarafından belirlenen ilkelere uygun olarak yürütülmüştür. Temel amaç “Tanrısal Krallık”ın kurulmasında görev alacak “iyi Hıristiyan işçiler” yetiştirmektir. Bu nihai gayeye erişmenin tek yolu mümkün olduğu kadar çok insana “dokunarak”, hem dini hem de dünyevi bilgiyle donatılmış ve sürekli kendilerini yenileyerek geliştiren öğretmenlerle onları ortak amaç ve hedef çerçevesinde eğitmektir.

Yaygın ve yoğun eğitimin kurum için en büyük açmazı daimi finansal kaynak yaratmaktır. Çalışanlarına düzenli olarak maaş veren ve eğitim hizmetlerinin devam ettirildiği mekânlarda farklı harcama kalemlerini karşılamak zorunda kalan ABCFM ancak pratik çözümler üreterek kesintisiz ve verimli eğitim çalışması yapabilecektir. Aksi halde yapılan tüm çalışmalar tehlikeye düşecektir. Daimi mali kaynak yaratmanın en önemli vasıtası ayni ve nakdi bağışlar toplamaktır. Gönüllülük esasıyla hedef kitleye sunulan hizmetlerde görev yapacak yerli insan kaynağı yaratmak da kurumun bir başka politikası olarak ortaya çıkmaktadır.

Hedef kitlenin büyüklüğü göz önüne alındığında en kısa zamanda kayda değer başarıyı yakalamak için mümkün olduğu kadar erken yaşlarda eğitime başlanılmasının elzem olduğu ortadadır. Zira erken yaşlarda kazanılan bilgi ve deneyimlerin içselleştirilmesi ve uzun ömürlü olması mümkündür. Ayrıca sosyal ve dini gerçekliklerden kopmadan yapılacak eğitim planlamalarının başarılı olma ihtimali çok daha fazladır. Bu nedenle özellikle cemaat içinde daha etkin roller üstlenecek olan erkek çocuklarına erişilmesi hayati önem arz etmektedir. Ancak sosyal ve dini gerçeklerden kopmadan yapılacak olan yaygın ve yoğun eğitim nihai amaç olan “Tanrı Krallığı”nın kurulmasına sebep olacaktır.

KAYNAKÇA

- ABCFM. REEL 606/66, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 606/269, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL, 606/389, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL, 606/390, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL, 607/141, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 617/378, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 618/334, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 618/352, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 618/355, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 618/374, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 618/375, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 618/376, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 618/383, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.

ABCFM. REEL 618/386, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 618/418, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 618/419, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 618/421, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 627/589, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 628/617, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 628/580, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 628/599, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL, 628/603, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 628/625, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 628/626, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 628/627, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 629/18, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 629/30, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 629/115, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 629/187, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 629/197, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 629/283, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 629/312, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 629/599, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 632/530, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 633/493, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 633/495, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 633/546, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/525, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/526, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/527, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.

ABCFM. REEL 712/528, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/529, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/530, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/531, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/532, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/533, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL, 712/534, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/535, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/536, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/537, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/538, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/539, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/540, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/541, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/542, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL, 712/562, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL, 712/563, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL, 712/564, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL, 712/565, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/566, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/568, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/569, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/570, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/571, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/572, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/580, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.
ABCFM. REEL 712/581, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.

ABCFM. REEL 715/257, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.

ABCFM. REEL 715/259, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.

ABCFM. REEL 717/155, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.

ABCFM. REEL 717/156, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.

ABCFM. REEL 717/316, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.

ABCFM. REEL 717/317, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.

ABCFM. REEL 717/318, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.

ABCFM. REEL 717/486, Bilkent Üniversitesi Mikrofilm Koleksiyonu, Ankara.